

DACĂ COMUNICARE NU E, DIPLOMAȚIE NU E !

Prof. univ. dr. Constantin FROSIN

Orice societate, orice organism care caută să se dezvolte, trebuie să se supună anumitor reguli - fie doar și pentru a evita dezordinea. O formă de ierarhie există, se știe, în orice societate organizată. De îndată ce grupările umane cele mai primitive au depășit stadiul familial, se întâlnește o ordine ierarhică, în care autoritatea aparține adesea unei caste închise, care se sprijină pe practici magice (!). În societățile evoluat, ordinea este o necesitate ineluctabilă și imperioasă, căci infinita complexitate a raporturilor umane impune respectarea unor reguli indispensabile desfășurării pașnice a vieții în comun.

Diplomația guvernează raporturile dintre state. Este arta de a atrage simpatii față de țara respectivă și de a se înconjura cu prieteni care-i protejează independența, dar și de a rezolva pe cale pașnică conflictele internaționale. În același timp, este tehnica ce prezidă dezvoltării, cu efect asupra lumii pacifice și conciliatoare, a relațiilor internaționale.

Regulile tradiționale ale profesiei de diplomat sunt uneori considerate demodate, deși sunt specifice multor utilizări sociale cărora li se supune fiecare, de bunăvoie sau nu. **Protocolul** aduce astfel respectarea demnității și a independenței națiunilor slabe, și asta nu e puțin lucru. Garantând reprezentanților statelor imunitățile și precăderile care le sunt indispensabile, le permite libera desfășurare a activităților lor și are astfel o incidență zilnică asupra vieții și a muncii lor. La baza tuturor acestor obiective și activități se găsește comunicarea !

Pentru multă lume, diplomații urmăresc scopurile guvernelor lor prin stratageme subtile și cu o disimulare rafinată, înșelându-și – uneori – interlocutorii : șefii de stat, miniștrii și colegii lor diplomați... Însă, de la butada conform căreia <un diplomat este un om onest care minte în slujba țării sale> (lucru valabil mai ales în timpul Renașterii), metodele diplomatice au evoluat. În epoca modernă, unul din aspectele cele mai onorabile ale profesiei de diplomat, este : cuvântul unui ambasador obligat să cucerească și să păstreze încrederea unui guvern străin, trebuie să valoreze mai mult decât scrierile pe care unii chițibușari și șicanatori le pot critica mai mult sau mai puțin.

Ne complacem adesea în a opune diplomația veche și cea nouă. Cert este că diplomația este o meserie foarte veche. Tratatate de pace și de alianță se află printre cele mai vechi monumente de epigrafie. Dar, foarte multă vreme, raporturile între grupurile tribale, apoi feudale, care căpătau treptat un caracter național, au fost doar episodice. Unele misiuni încheiau o alianță, o căsătorie, un tratat comercial, apoi se întorceau fără a lăsa în urma lor un element permanent. Iar guvernele de atunci nu doreau nicidecum să vadă instalându-se în capitale spioni sau agitatori străini, prieteni sau rivali.

O revoluție în metodele prezidând relațiile dintre state, s-a produs atunci când acestea au luat obiceiul de a întreține misiuni permanente în capitalele străine. Această practică, inaugurată în sec. XV, s-a impus pe măsură ce statele naționale puternice și unificate înlocuiau suveranitățile feudale. Ea s-a generalizat în Europa în cursul sec. XVII atunci când, după tratatul de la Westfalia, dezvoltarea relațiilor pacifice a multiplicat problemele ce trebuiau rezolvate. **Cardinalul Richelieu** a fost, în **Testamentul** său **politic**, Marele teoretician al *negocierii permanente*, în care își are originea diplomația modernă.

Lumea a evoluat însă, îndeosebi în cursul sec. XIX. Se știe că, până în 1914, Europa a dus singură jocul politicii internaționale, care, în mare parte, era o politică a curților regale. În 1900, nu existau decât 3 republici în Europa : Franța, Elveția și San-Marino. Raporturile personale dintre suverani exercitau o puternică influență asupra **relațiilor internaționale**. Unii dintre ei, mai mult sau mai puțin autocratici, s-au lăsat uneori ghidați de considerații dinastice sau de sentimente de prietenie sau repulsie pe care le simțeau față de alți suverani sau alte regimuri și au continuat deliberat, alături de politica oficială și constituțională a guvernelor lor, intrigi și manevre dezvăluite de publicarea ulterioară a arhivelor. Un tip de comunicare nu doar ineficientă - căci prea subiectivă, dar și generatoare de conflicte mocnite sau explozive.

Totuși, între 1878 și 1914, s-a putut vorbi de un *concert european*, care rezolva pe cale pașnică toate marile dificultăți și unind, la nevoie, puterile europene în fața unui pericol comun.

Primul Război Mondial a răsturnat echilibrul stabilit. Principalele monarhii semi-autocratice ale Europei, cărora ambițiile rivale le provocaseră înfrângerea și ruina, au fost înlocuite de o inflorescență de republici, în timp ce, prin jocul propagandei de război, extinderea conflictului făcea să pătrundă în continentele stabilizate idei noi și prea adesea neadaptate. Clasele luminate, ca și masele

populare, pe care suferințele războiului le făcuseră mai atente, au devenit conștiente de consecințele tragice pe care risca să le antreneze o politică străină neavizată. Generalizarea regimului parlamentar, aplicarea zgomotoasă a principiului naționalităților și balcanizarea Europei centrale drept consecință, accesele de pasiune naționalistă ce au rezultat, au adus problemele internaționale în piața publică.

Comunicarea era sugrumată, vocea armelor fusese mai puternică decât rațiunea și decât propensiunea naturală a națiunilor spre relații pașnice. **Societatea Națiunilor** a dat lumii o tribună de la care au fost evocate problemele internaționale. După Carlsbaden și Baden, Geneva a permis conducătorilor noilor state să întâlnească politicieni mai experimentați și să profite de experiența lor. Dar atmosfera în care se desfășurau raporturile mondiale, se schimbase. Comunicarea, ridicată de la statutul de comunicare interumană la cel de comunicare interstatală, devenea un element de sprijin ce nu doar trebuia să fie luat în calcul, dar care acum, în noul context mondial, se impunea de la sine.

Reuniunile de la Geneva se desfășurau la lumina zilei. Desigur, *negocierea publică a tratatelor*, preconizată oarecum prea ușor de **Președintele Wilson**, s-a dovedit curând inaplicabilă, iar autorul ei a fost primul care a renunțat la ea. Tezele contrare, dezvoltate cu talent, dar în toată duritatea lor, au alimentat polemicele de presă, în timp ce imperativele geografice și iregularitatea distribuirii resurselor naturale și a potențialului demografic, corectate și mascate până atunci de înțelegeri discrete sau alianțe familiale, erau acum puse brutal în lumină. Sarcina negociatorilor, însărcinați să găsească soluții care să menajeze atât interesele legitime, amorul propriu exacerbate și opiniile publice iritate, s-au complicat peste măsură. De o adevărată destindere s-a putut vorbi doar între 1919 și 1939.

Evenimentele care au dus la Războiul din 1939 – 1945, au deschis ochii Marilor Puteri, îndeosebi Statelor Unite ale Americii, care nu doriseră să se alătore Societății Națiunilor. Ele s-au străduit, după încetarea conflictului, să consolideze pacea prin cooperarea internațională.

Organizația Națiunilor Unite (ONU), ca și Societatea Națiunilor (S. N.), de altfel, pune la dispoziția tuturor guvernelor o tribună larg deschisă. Dar difuzarea instantanee a dezbaterilor, totală și incontrollabilă din cauza traducerii simultane, răspândește în lume toate opiniile și argumentele, chiar și pe cele mai contestabile : cuvintele tind să devină realități !

Pe de altă parte, reprezentanții prea multor state au luat obiceiul de a se servi de această tribună pentru propaganda lor politică, iar nu ca instrument de conciliere și pace. Unele state, unele delegații au abandonat tradiția diplomatică a moderației în vorbire în expunerea publică a tezelor lor. *Negocierea prin insultă*, care-și arătase totuși ineficacitatea între cele două războaie mondiale, s-a dezvoltat din nou în relațiile internaționale. Comunicarea ajunge, astfel, din nou în impas ! Venise timpul ca **Președintele Kennedy** să amintească faptul că <*Politețea nu înseamnă slăbiciune* !>.

Atâta timp cât guvernele nu vor fi înțelese forța adevărului și valoarea moderației, atâta vreme cât conștiința datoriei fiecărui stat față de comunitatea Națiunilor Unite nu va fi prevalat asupra spiritului de rivalitate și de divizare, utilizarea, de către unii, a tribunii publice, atât de valoroasă în anumite privințe, nu va face adesea decât să amplifice tensiunile și să accentueze discordiile.

Este momentul să vedem care sunt cei patru termeni ai profesiei de diplomat. Primul este cel de **reprezentare**, care constituie elementul primordial, iar elementul primordial al acestuia este... comunicarea ! E de ajuns să amintim aici că, în 2003, prin ambasadele românești se zvonea că vor rămâne la post doar cei care au făcut studii de comunicare și relații publice, sau care se vor apuca de îndată de astfel de studii. Informația o deținem de la dna Cleopatra Lorințiu, Secretar I al Ambasadei României la Paris (care nu numai că a terminat rapid o astfel de facultate, dar și-a dat și doctoratul în comunicare, pentru a putea rămâne la post !). Ambasadorul are tot ce-i trebuie pentru a vorbi în numele țării sale – baza indispensabilă a oricărei negocieri. Însărcinat să primească dar și să transmită comunicările schimbate de cele două guverne, el este intermediarul permanent și sigur al raporturilor dintre state, dar și sursa oficială și titrată a tuturor informațiilor privitoare la țara sa. **Comunicare și informare**, iată cei doi piloni pe care se sprijină placa turnată a raporturilor dintre state, care este diplomatul !

O altă îndatorire esențială este **protejarea resortisanților săi**, ca și **a comerțului și a navigației țării sale**. *Obiectivitatea în examinarea afacerilor precum și moderația în limbaj*, sunt îndeosebi indispensabile în această materie. Atenție deci la comunicare, atât la forma cât și la conținutul ei ! Altfel, el nu va reuși să garanteze tratarea concetățenilor, a navelor sub pavilionul țării sale ca și raporturile comerciale, conform acordurilor în vigoare.

Un alt element esențial al activității diplomatului, este **informația/informarea**, care presupune o muncă continuă, directă și bilaterală. Ambasadorul trebuie să facă cunoscută, înțeleasă și admisă de către guvernul pe lângă care este acreditat, politica generală a țării sale, despre care trebuie

să fie informat cu exactitate. Căutarea informației are loc pe toate căile licite : lectura presei, conversații cu funcționarii de la Ministerul de Externe, colegii, notabilitățile cu care ambasada are relații continui sau întâmplătoare, observații făcute în cursul ieșirilor și deplasărilor ambasadorului și a membrilor misiunii sale. Nu e mai puțin adevărat că, în statele polițienești sau dictatoriale, este importantă <observarea mută>, cea care presupune o comunicare prin semne sau prin citirea semnelor, dar care comunicare, de fapt, este împiedicată pe toate căile.

Al patrulea element definitoriu al profesiei de diplomat, este **negocierea** – căutarea de soluții pe cale pașnică, de acorduri tranzacționale și onorabile. Aceasta este una din sarcinile cele mai pasionante, dar și, uneori, ingrate și decepționante. Negocierea a fost defintă ca <arta posibilului>. Nu se poate negocia decât dacă există o voință reciprocă de a întreține, pe plan general, relații pașnice și amicale și găsirea de soluții la chestiunea controversată. Trebuie să existe și o materie în care să se negocieze : punctele de vedere ale celor două guverne asupra chestiunii în litigiu să fie suficient de definite pentru a se putea avea în vedere o ajustare. În fine, trebuie să existe voința de a negocia asupra punctului ales, fără de care negocierea nu ar putea fi demarată. Aceasta implică faptul ca ambii interlocutori să fie dispuși la anumite concesii pentru ca apropierea pozițiilor antagonice să fie posibilă.

Vom încheia cu trecerea în revistă a calităților diplomatului : **a. să cunoască politica țării sale și a celei de rezidență, precum și pe cea a aliaților și a rivalilor lor ; b. să aibă simțul situațiilor și cunoștințele generale necesare pentru a-și ghida reacțiile ; c. să aibă o cultură întinsă în materie economică ; d. să aibă un spirit vigilent și obiectiv, un caracter prudent și rezervat, o judecată sănătoasă și rece ; e. să știe să asculte și să tacă, conf .: <Atunci când ai ceva de spus, trebuie să știi să taci> (Vivanti) ; f. să aibă disciplina limbajului moderat : să nu-și arate simpatiile pasionate sau antipatiile violente ; g. să aibă un caracter egal și o mare doză de răbdare și de indulgență (soția lui trebuie să aibă aceleași calități !) ; h. să fie un spirit curios : cel care nu se interesează de particularitățile țării unde se află și care nu o vizitează, nu-și poate face meseria ; i. să fie cosmopolit, adică să arate un interes plin de simpatie pentru oamenii și afacerile din țări străine ; j. să fie un lingvist, adică să-i placă limbile străine ; k. să fie sociabil ; l. ceea ce este de trei ori necesar diplomatului, scrie Martens, este tactul : el face să fie respectate formele pe care doar un spirit mediocre le poate disprețui.**

În ce-i privește pe tinerii diplomați, ei trebuie să învețe resursele meseriei : cunoașterea străinilor, prin aprofundarea limbii lor ; formația care se dobândește atunci când se exercită redactarea în chip clar și comprehensiv ; trucuri ale meseriei care-i dau timp să reflecteze, să întoarcă problema pe toate fețele, să consulte, să nu se angajeze prematur ; rutina de la post îl învață atât ce trebuie să facă, cât și ceea ce trebuie să evite de a fi constrâns să facă. Și în cazul său, comunicarea este fundamentală și *sine qua non*. Ca un deziderat major, el trebuie să știe întotdeauna să cucerească și să păstreze încrederea interlocutorilor săi, fără de care orice muncă diplomatică este zadarnică. Această profesiune, a cărei eficacitate se întemeiază pe **contactele personale**, cere întotdeauna calități de inteligență, de caracter, tact și suflet, altfel spus, **comunicarea** va trebui să ducă, în anumite momente, la comuniune în exercitarea meseriei de diplomat.

Făcând un necesar glissando la viața de toate zilele (vrem nu vrem, până la un punct, viața și activitatea diplomatului de carieră de desfășoară într-un soi de turn de fildeș, căptușit cu dinamită, ce poate exploda la cea mai mică gafă !), ne dăm seama câtă dreptate are Poliția americană, atunci când cere celor care vor să devină ofițeri de poliție, să aibă studii de comunicare și relații publice. Altfel spus, trebuie reluat la infinit, atât în plan intern cât și extern, dictonul : **Unde Comunicare nu e, nimic nu e ! Dixit !**